

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS; FINANCE LAW; INFORMATION LAW

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-26>

УДК 340

Д.І. БАШИНСЬКА

викладач кафедри державно-правових дисциплін

E-mail: d.bashynska@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4815-1804>

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Харків, 61022, майдан Свободи, 4

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. *Вступ.* Реформа вищої юридичної освіти в Україні є важливим напрямком політики держави, що вимагає необхідності узгодження національних освітніх стандартів з європейськими вимогами та забезпечення підготовки висококваліфікованих юристів.

Короткий зміст основних результатів дослідження. У статті основна увага приділяється деяким найактуальнішим проблемам та перспективам модернізації вищої юридичної освіти в Україні. Обґрунтовано є думка про необхідність оновлення національної системи вищої юридичної освіти у зв'язку з інтеграцією України до європейського освітнього простору.

Зазначається, що успіш реформи юридичної освіти в Україні слід оцінювати крізь призму викликів та тенденцій розвитку, що дозволить побудувати сталий механізм стабільного розвитку національної юридичної освіти, який відповідає сучасним стандартам державної політики.

Доведено, що реформа юридичної освіти є невід'ємним елементом загальної правової реформи, що має на меті підвищення рівня професійної підготовки юристів відповідно до вимог сучасного суспільства та міжнародних стандартів освіти. Було визначено, що майбутній розвиток юридичної освіти в Україні має базуватися на принципах академічної доброчесності, гармонізації з міжнародними стандартами та інтеграції практико-орієнтованого підходу в освітній процес.

Висновки. Трансформація юридичної освіти – це складний та довготривалий процес, який вимагає скоординованих дій державних органів, наукової спільноти та професійних асоціацій для досягнення якісних змін у підготовці юристів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: юридична освіта, реформа, стратегія, здобувач вищої освіти, державна політика.

Як цитувати: Башинська Д.І. Сучасний стан та тенденції розвитку вищої юридичної освіти в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право»*. 2025. Вип. 39. С. 248-252. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-26>

In cites: D.I. Bashynska (2025) Current status and trends in the development of higher legal education in Ukraine. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law"*, (39), P.248-252 <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-26> (in Ukrainian)

Вступ. За роки незалежності в Україні відбувається поступове реформування правової системи та тих інституцій, метою діяльності яких є забезпечення якісного й ефективного застосування і тлумачення закону. Ефективне функціонування вітчизняної правової системи в рівній мірі залежить від якості законодавства та якості юридичної спільноти, яка в процесі правозастосування покликана захищати верховенство права, передусім захист прав людини та основних свобод.

Юридична освіта змінюється під впливом технологічних процесів, змінами юридич-

ної практики та суспільними потребами. Реформа вищої юридичної освіти в Україні є важливим напрямком політики держави, що вимагає необхідності узгодження національних освітніх стандартів з європейськими вимогами та забезпечення підготовки висококваліфікованих юристів. Інституційні зміни в освітньому процесі, спричинені трансформацією державного управління, вимагають концептуальної переоцінки підходів до підготовки юристів, інтеграції сучасних методологій юридичної освіти та адаптації національної системи правової підготовки до міжнародних стандартів.

Беручи до уваги, реформа юридичної освіти передбачає систематичний перегляд її організаційних принципів, модернізацію змісту освітніх програм та гарантування безперервного професійного розвитку юристів.

Метою статті є з'ясування сучасного стану та тенденцій розвитку реформування юридичної освіти в Україні.

Основні результати дослідження. Виявляється, юридична освіта, як правило, користується високим попитом серед абітурієнтів. Отримання диплома про вищу юридичну освіту відкриває можливості для опанування низки професій, серед яких суддя, прокурор та адвокат дуже популярні, зважаючи на привабливий рівень заробітної плати та високий соціальний престиж, пов'язаний з цими професіями. Юридична освіта також відкриває двері до різних посад на державній службі та роботи в правоохоронних органах. З огляду на це, кількість бажаючих вступити до вищих навчальних закладів та стати юристами традиційно досить висока.

Зарубіжні вчені при дослідженні викликів, що стоять перед юридичною освітою, зазначають, що «на даний час як у світі загалом, так і в його найважливіших регіонах в сфері юридичної освіти виникає ситуація, схожа на повний шторм. Стан юридичної освіти широко розглядається як криза, зумовлена вимогами та запитами вищих навчальних закладів та юридичних шкіл, студентів, професійних юристів, клієнтів юридичних фірм, органів влади та представників вищих навчальних закладів» [1, с. 15].

Схожі настрої домінують і серед вітчизняних вчених, які зазначають, що «інформаційне суспільство, як новий етап еволюції суспільства на сучасному етапі його розвитку, вимагає кардинальних змін у питаннях підходів до підготовки спеціалістів, зокрема у сфері вищої освіти».

У правовому полі це пов'язано з протиріччям, що виникло в умовах «кризи надвиробництва» у підготовці випускників юридичних факультетів і вимогах до їхньої освіти. Роботодавець очікує від кандидатів на юридичні посади не лише ґрунтовного розуміння законодавства, але й володіння навичками, що дозволять їм у найкоротші терміни адаптуватися до існуючих умов та розпочати ефективну роботу відповідно до всіх кваліфікаційних вимог.

Вчорашній студент, який навчався переважно традиційними методами, не готовий до таких викликів. У зв'язку з цим виникає питання: що потрібно зробити для суттєвої моде-

рнізації вищої юридичної освіти в Україні?» [2].

Сучасний стан юридичної освіти уособлює деякі проблеми, які необхідно докорінно вирішувати, зокрема:

- обмежений рівень знань, умінь та практичних навичок у значній частини випускників юридичних вузів України;

- недостатнє розуміння значною частиною здобувачів вищої юридичної освіти соціальної місії юриста в демократичному суспільстві, етичних стандартів юридичної професії та готовності дотримуватися принципів верховенства права;

- брак обґрунтованих критеріїв забезпечення доступності й безоплатності права на вищу юридичну освіту;

- недостатній рівень актуальності та застосовності наукового дослідження в галузі права та його низька ефективність у розробці якісних освітніх програм;

- необґрунтовано велика мережа вищих навчальних закладів, що готують юристів, та значний обсяг випускників цих закладів, що не відповідає потребам юридичної професії та суспільства в цілому;

- слабка інтегрованість юридичних шкіл України в європейський та світовий освітній простір тощо.

Не викликає сумніву, що за останні тридцять років якість внутрішньої юридичної освіти безумовно знизилася. І на це є кілька причин, як суб'єктивних, так і об'єктивних, серед яких:

- фундаментальні зміни на ринку праці, що базуються на нових сферах виробничої діяльності, інтенсивних змінах потреб роботодавців та бурхливому розвитку інформаційних технологій;

- знецінення вищої освіти, яка набула ланцюгової системи, за якої постійно зростає кількість бажаючих її отримати та знижується її цінність;

- припинення державної підтримки вищих навчальних закладів та створення умов для надання платних освітніх послуг, не враховувавши потреби ринку праці, на користь «розповсюдження» недержавних та неспеціалізованих вищих навчальних закладів, що готують юристів;

- зміна сприйняття престижу гуманітарних спеціальностей як більш престижних, що частково пов'язано зі згасанням технічних та природничо-наукових спеціальностей.

Реформа вищої юридичної освіти обговорюється вже давно. У випадку відсутності єдиної концепції і системи розбудови юридич-

ної освіти в Україні спричинила надмірну, незбалансовану та невиправдану появу на професійному юридичному ринку великої кількості погано підготовлених спеціалістів, які одержали юридичні дипломи у вищих навчальних закладах. Як наслідок, юридичним компаніям та іншим роботодавцям, які потребують якісних співробітників, важко знайти молодого юриста, який відповідає їхнім вимогам.

Для вироблення стратегічної розробки до реформування юридичної освіти 5 липня 2016 року наказом № 787 Міністерство освіти і науки України створило та затвердило склад робочої групи для підготовки Концепції розвитку юридичної освіти в Україні. Цей крок став важливою віхою у розробці національної політики щодо вдосконалення системи юридичної освіти, окреслення її головних пріоритетів та адаптації освітніх програм до нових вимог.

Концепція визначає три основні розділи, на яких будуються всі підходи та етапи реформування:

- розуміння фаху й формування сучасної моделі правника, включно з особливостями регульованих правничих професій;
- оновлення юридичної освіти;
- окреслення шляхів постійного професійного розвитку і навчання протягом усього життя регульованих правничих професій.

Як результат, основоположною основою оновлення юридичної освіти є якість юридичної освіти як стратегічний напрям державної політики у сфері модернізації юридичної освіти.

Як один із вирішальних кроків до реформування внутрішньої юридичної освіти має бути посилення практичної складової. Про це зазначається і в Концепції проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії 2024 р. [3], і в законопроекті «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії» [4] та ін. документах, регламентуючих реформуванню юридичної освіти.

Варто зазначити, що підготовка юриста має зв'язок з необхідністю опанування практичних навичок та вмінь, незалежно від спеціалізації, якій він себе присвятив. Однак в системі юридичної освіти в Україні теоретична складова все ж таки переважає за нинішніх умов. Досвід свідчить, що практична робота студентів у вищих юридичних навчальних закладах також не забезпечує майбутніх юристів достатніми знаннями про «реалії реального життя».

Відокремлення теорії від практики, навчального процесу від процедур застосування

теоретичних знань на практиці часто тягне за собою досить тривалий процес входження новоспеченого юриста у світ права після отримання юридичної підготовки в стінах юридичного факультету чи університету. Це негативно впливає на якість юридичних послуг та репутацію юридичної фірми чи інших установ, де працюють молоді спеціалісти.

Юридична підготовка повинна бути більше орієнтованою на практику, оскільки її головне завдання — якомога швидше адаптувати освітній процес до потреб ринку праці та запитів здобувачів вищої освіти. Раніше, аби ефективно засвоїти навчальний матеріал, здобувачі вищої освіти мали бути старанними та ґрунтовними, то зараз вагому роль відіграє вміння здобувача вищої юридичної освіти засвоювати нові знання, швидко знаходити ефективні розв'язувати проблем, порівнювати та аналізувати інформацію, будувати логічні зв'язки, робити правильні висновки та успішно застосовувати ці компетенції для вирішення поставлених завдань. Отримання юридичної освіти в умовах швидкого наукового прогресу є справжнім викликом для системи освіти. Щоб адаптуватися до цього, система вищої юридичної освіти повинна переключити свою увагу з академічних аспектів на адаптивність та ефективність процесів.

З метою ефективної підготовки правників важливо знайти баланс між теорією та практикою. Вважаємо, вищим навчальним закладам варто модернізувати навчальні програми, щоб передбачити як поглиблене вивчення юридичних дисциплін, так і можливість одержати практичний досвід. Інтеграція практичної підготовки до навчальної програми, організація стажувань та співпраця з юридичними компаніями можуть допомогти досягти цього балансу.

Крім цього, варто відзначити юридичну клініку як практичну складову юридичної підготовки. Саме юридична клініка забезпечує унікальною можливістю роботи з реальними клієнтами під керівництвом досвідчених юристів. Це дає можливість майбутнім юристам застосовувати отримані знання на практиці, вирішувати реальні юридичні проблеми та надавати допомогу тим, хто її потребує. Зазначені елементи практичної складової юридичної освіти надають можливість студентам-юристам краще усвідомити важливість своєї професії й підкріпити набуті теоретичні знання практичними навичками.

Цілком зрозуміло, що модернізація національної юридичної освіти здійснюється, частково, під тиском ринку праці. Однак, сама ли-

ше ринкова орієнтація юридичної підготовки не гарантує її високої якості. Система юридичної освіти повинна керуватися не лише вимогами економіки, а й власними внутрішніми критеріями, які визначаються думками юридичної спільноти, як професійної, так і академічної.

Досить серйозним викликом для юридичної освіти є девальвація шкільної освіти. Протягом останніх двох десятиліть якість шкільної освіти значно погіршилася, що зумовило необхідність суттєвої реструктуризації змісту вищих юридичних навчальних закладів. Шкільна освіта перебуває на стадії перманентного реформування та модернізації. Однак, попри їхню позитивну спрямованість, вони не мають найбільшого впливу на виконання функцій загальноосвітніх навчальних закладів, на якість шкільної освіти та на ставлення їх ключових учасників до освітнього процесу.

Висновки. Отже, досліджуючи процес реформування вищої юридичної освіти в Україні, можна стверджувати, що за останнє десятиліття це питання набуло загальнодержавного значення та стало предметом активної дискусії не тільки серед державних установ, а й у професійній юридичній спільноті. Необхідність в оновленні правничої освіти спричинена як внутрішніми чинниками, зокрема підвищеними вимогами до якості підготовки фахівців та адаптації їхніх навичок до сучасних викликів, так і зовнішніми обставинами, зокрема інтеграцією України до європейського правового простору.

Реформа юридичної освіти є важливою складовою вдосконалення правової системи, оскільки якість підготовки майбутніх юристів визначає рівень правозастосовчої практики, ефективність судових процесів, діяльність правоохоронних органів та функціонування державних інституцій в цілому. Незважаючи на складні соціально-економічні та політичні умови, з якими зараз стикається Україна, питання вибору професії залишається актуальним для молоді, а юридична освіта, як правило, розуміється в якості одного з найпрестижніших та найперспективніших напрямків спеціалізованої підготовки.

Реформування юридичної освіти є не тільки терміновою необхідністю, а й стратегічним завданням для України, яке має бути направлене на забезпечення підготовки висококваліфікованих спеціалістів, спроможних працювати в глобалізованому правовому середовищі, здійснювати правозахисну діяльність та забезпечувати зміцнення демократичних основ правової системи.

Важливість юридичної професії особливо зростає в умовах воєнного стану, коли юристи стикаються з новими викликами, пов'язаними із забезпеченням верховенства права, захистом конституційних прав і свобод громадян, усуненням правових наслідків збройних конфліктів та адаптацією національного законодавства до міжнародно-правових стандартів. У зв'язку з цим роль юристів є вирішальною у процесі побудови верховенства права, гарантування законності та захисту прав людини

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишновецька С.В. Наукова школа як форма розвитку науки трудового права. *Міждисциплінарні гуманітарні студії. Серія: «Правничі науки»*. 2014. Вип. 1. С. 15-21
2. Топчій О.В. Новітні підходи до модернізації вищої юридичної освіти в Україні. *Глобальна організація союзницького лідерства*. 2016. URL: <https://goal-int.org/novitni-pidxodi-do-modernizacii-vishhoi-yuridichnoi-osviti-v-ukraini/>
3. Концепція проєкту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії: проєкт. URL: <https://kompravpol.rada.gov.ua/uploads/documents/34720.pdf>
4. Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії: проєкт Закону України від 28.09.2017 № 7147. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH5IJ00A?an=488>

Стаття надійшла до редакції 02.04.2025

Стаття рекомендована до друку 09.05.2025

D. I. BASHYNSKA

Lecturer of the Department of State and Legal Disciplines

E-mail: d.bashynska@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4815-1804>

V.N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

**CURRENT STATUS AND TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF HIGHER LEGAL
EDUCATION IN UKRAINE**

ANNOTATION. *Introduction.* The reform of higher legal education in Ukraine is an important direction of state policy, which requires the need to harmonize national educational standards with European requirements and ensure the training of highly qualified lawyers.

Summary of the main research results. The article focuses on some of the most pressing problems and prospects for the modernization of higher legal education in Ukraine. The opinion about the need to update the national system of higher legal education in connection with the integration of Ukraine into the European educational space is well-founded.

It is noted that the success of the reform of legal education in Ukraine should be assessed through the prism of challenges and development trends, which will allow building a sustainable mechanism for the stable development of national legal education that meets modern standards of state policy.

It is proven that the reform of legal education is an integral element of the general legal reform, which aims to increase the level of professional training of lawyers in accordance with the requirements of modern society and international educational standards. It was determined that the future development of legal education in Ukraine should be based on the principles of academic integrity, harmonization with international standards and integration of a practice-oriented approach into the educational process.

Conclusions: The transformation of legal education is a complex and long-term process that requires coordinated actions by government agencies, the scientific community, and professional associations to achieve qualitative changes in the training of lawyers.

KEYWORDS: *legal education, reform, strategy, higher education student, public policy.*

REFERENCES

1. Vyshnovetska S.V. (2014). Scientific school as a form of development of labor law science. Interdisciplinary humanitarian studies. Series: "Legal sciences". Issue 1. P. 15-21. (In Ukrainian).
2. Topchiy O.V. New approaches to the modernization of higher legal education in Ukraine. *Global Alliance of Allied Leadership*. URL: <https://goal-int.org/novitni-pidxodi-do-modernizacii-vishhoi-yuridichnoi-osviti-v-ukraini/> (In Ukrainian).
3. Concept of the draft Law of Ukraine on Higher Legal Education and Primary Access to the Legal Profession: draft. URL: <https://kompravpol.rada.gov.ua/uploads/documents/34720.pdf> (In Ukrainian).
4. On legal (legal) education and general access to the legal profession: draft Law of Ukraine dated 28.09.2017 No. 7147. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH5IJ00A?an=48> (In Ukrainian).

The article was received by the editors 02.04.2025

The article is recommended for printing 09.05.2025